

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ VE DEVLET SU İŞLERİ

Ferruh ANIK

Devlet Su İşleri Genel Müdürü, Ankara

DŞi, Güneydoğu Anadolu Projesi'ni ilk olarak sulama ve enerji projesi olarak düşünmüş fakat tarımın diğer tüm sektörleri de beraberinde sürükleyeceği dikkate alınarak projeye GAP adı verilmiştir. GAP'ın sınırları şöyledir: bir tarafta Fırat ve Dicle nehirlerinin arası, diğer tarafta Irak-Suriye sınırı ve yukarıda Anti Toroslar, yani ovaların başladığı bölüm. Bu alan yaklaşık 70 bin km² dir. Fırat ve Dicle nehirleri sınırlarımızı terkederken su potansiyelleri sırası ile 31 km³, 16 km³ dür. Türkiye'nin toplam yağışın akışa geçen miktarı 186 km³ (milyar m³) olduğuna göre yaklaşık % 25'i Fırat ve Dicle nehirleri vasıtası ile olmaktadır. GAP, su ve toprak kaynakları gelişimini bakımından 13 proje demetinden teşekkül etmektedir: 7'si Fırat'ta, 6'sı ise Dicle havzasındadır. Bölgede toplam güçleri 7460 MW olan 22 barajı, 19 hidroelektrik santral inşa edilecektir. 4200 MW'ını ise Karakaya ve Atatürk barajları sağlamaktadır. Ayrıca 19 hidroelektrik santraldan yaklaşık 27 milyar kilowattsaat enerji üretilecektir. Türkiye'nin toplam enerji potansiyeli ise 122 milyar kilowattsaat; bunun 27 milyar kilowattsaati GAP'tan üretilecek, 16,2'si de Karakaya ve Atatürk barajlarından. 25 sulama projesiyle 13 proje demeti kendi içinde birçok ünitelere ayrılmıştır. GAP'ta toplam 1,7 milyon hektar alanın sulanması öngörülmüştür.

Aşağı Fırat Projesi'nin özelliği üstünde durulması gerekir. GAP'ın en büyük proje demetidir. Bunun içerisinde Atatürk barajı ve hidroelektrik santrali, Şanlıurfa tünelleri, Şanlıurfa santrali, Şanlıurfa-Harran sulamaları, ki 142 000 hektar sulama alanının inşaatı devam etmektedir. Mardin-Ceylanpınar sulamaları 335

000 hektar olup kesin projeleri devam etmektedir. Ayrıca pompajlı Siverek-Hilvan 160 000 hektar ve Bozova pompaj sulaması 70 000 hektardır. Atatürk barajının maliyeti 2,3 milyar dolar olup, % 85'i harcanmış durumdadır. Enerji maliyeti fevkalâde ucuz olup, 2,3 cent kWh/yani 70 TL civarındadır. Şanlıurfa tünelleri 400 milyon dolara mal olacaktır. Şanlıurfa tünellerinden sulama yapılmayıp, maliyet Atatürk barajına yüklense bile birim enerji maliyeti 3 cente gelmekte, yine de enerji fevkalâde ucuz mal edilmektedir. Sulama arttıkça enerji üretimi düşecektir. İlk Şanlıurfa tünelleri, her biri 26,4 km uzunlukta 7,62 m çapında olup toplam 328 m³/saniye su iletcektir. Toplam sulama alanı ise, 476 000 hektardır.

Atatürk Barajı'nın gövde dolgu hacmi 84,5 milyon m³tür. Dünyada inşa edilen en büyük 5'inci ve en hızlı inşa edilen barajdır. 84,5 milyon m³'ün şu anda 72 milyon m³'ü konmuş durumdadır ve baraj 124 metre yüksekliktedir. Aşağı yukarı 45 metre yükseklikte bir baraj bölümü kalmıştır. Geriye 12 milyon m³ civarında dolgu işlemleri yapılacaktır. Müteahhidin yıllık kapasitesi 28 milyon m³tür. 1990 Haziran'ında baraj tamamlanmış olacaktır. Baraj gövdesini inşa edebilmek için nehir, geçici olarak 3 adet derivasyonu tünelleri ile sol yamaç içine çevrilmiş bulunmaktadır. Tünellerin 2'si kapatılmış durumdadır, 1990 Ocak ayında 3'üncü tüneller de kapatılmak suretiyle, kesin su tutma ile birlikte rezervuar yükselmeye başlayacaktır. Rezervuar yükselmeye başladıktan sonra ortalama su miktarı geldiği takdirde 1991 Mayıs ayında ilk ünite faaliyete geçecektir. Ünitelerin montajında ve inşaat-ta hiçbir gecikme bulunmamaktadır.